



De zevenzonenboom: onbekend, maar inmiddels niet meer onbemind

Het geslacht *Heptacodium*

Heptacodium bijzondere nerven op het blad en witte bloemen.

Een kleine boom in de buitencategorie van dit feuilleton, en ... deze bijenboom greep echt op haar naast de hoofdprijs bij de verkiezing van de Inspiratieboom 2018, tijdens de Boom Inspyratie Dag die op 26 oktober 2017 gehouden werd in het Inspyrium van Boomkwekerij Ebben in Cuijk.

Auteur: Jan P. Mauritz VRT

De zevenzonenboom is in 1877 gevonden door de Engelse botanicus William Hancock in de Oost-Chinese provincie Zhejiang. Hij was daar op plantenziekten tocht in opdracht van Kew Gardens en ontdekte deze species op een hoogte van ca. 900 m boven zeeniveau op de hellingen van het Waitinggebergte. Het herbariummateriaal van deze plant werd in het herbarium van Kew Gardens onder de verzamelnummers Hancock 22 en Hancock 98 opgeslagen bij het geslacht *Jasminum*, met een vraagteken op het schutblad van de vondst. Deze gegevens bleven lange tijd onaangeroerd en de boom bleef dus ook onbenaamd.

In 1907 vond de bekende plantenzieken Ernest Wilson een bijzondere, kleine meerstammige boom in de bergen van het district Xingshan, in het westen van de provincie Hupeh, ook weer op 900 m boven zeeniveau. Hij voegde een vruchtje toe aan zijn verzamelnummer 2232 van planten uit West-Hupeh, met de mededeling dat het om een zeldzame plant ging. Ook deze gegevens werden

opgeslagen bij Kew. Op basis van de verzamelde gegevens gaf de botanische grootmeester Alfred Rehder de species na uitgebreid onderzoek de geslachtsnaam *Heptacodium* en de soortnaam *miconioides*. In 1952, ruim 50 jaar na de ontdekking, beschreef Herbert Kenneth Airy Shaw (1902-1985), een vooraanstaand Engels botanicus en classicus, de planten van Hancock als *Heptacodium jasminoides*, dus een tweede soort. De verschillen tussen de soorten waren vrij klein, maar toch voldoende om twee soorten te rechtvaardigen. Omdat de soorten van het geslacht uitsluitend uit herbariummateriaal bestonden, was de species niet in cultuur, werd het geslacht niet opgenomen in botanische boekwerken en werd er eigenlijk niet over gesproken.

Rehder beschreef *Heptacodium miconioides* op basis van zijn waarnemingen van de bloeiwijze in de knop. Hij zag een krans van zes bloempjes en een centraal topbloempje, bij elkaar zeven stuks. Deze bloeiwijze met zeven bloempjes was voor

De boom is in 1877
gevonden door de Engelse
botanicus William Hancock

*Heptacodium miconioides stamschors.**Heptacodium miconioides volwassen boom.*

hem aanleiding tot de naamgeving *Heptacodium*, afgeleid van het Grieks. Het betekent zoveel als 'hoofdje met zeven bloemen' (*hepta* = zeven). 'Wat is een hoofdje JP? En dan wel in de plantenwereld en graag een korte en heldere uitleg.' Met 'hoofdje' wordt bedoeld het bloemhoofdje. Een bloemhoofdje is een bloeiwijze met een schotelvormige bloembodem met een aantal kort gesteelde of zittende bloemen, die samen één bloem lijken. Nu de species in cultuur kan worden bestudeerd, blijkt dat er meestal meer dan zeven bloempjes op een bloemhoofdje zitten. Deze bloempbouw lijkt sterk op die van neef *Leycesteria*.

De soortnaam *miconioides* is ook vrij ongebruikelijk en betekent letterlijk 'gelijkend op *Miconia*', een groot geslacht van bloeiende planten uit de subtropische en tropische familie van de *Melastomataceae*.

In 1980 maakte een Amerikaans-Chinese expeditie een plantenverzamelreis door Centraal-China. Deze groep kwam ook in de botanische tuin van Hangzhou. Daar kregen de Amerikanen zaden, of eigenlijk vruchten, van de *Heptacodium* die als zaailing opgegroeid was uit zaad vanuit het verspreidingsgebied waar Hancock zijn vondst deed.

De boom was ruim 5 m hoog (1980) met overhangende twijgen. Alle in cultuur zijnde planten zijn van deze meerstammige struik/kleine boom afkomstig.

Het opkweken uit zaad ging voorspoedig. In het National Arboretum en het Arnold Arboretum van Boston University kwamen de nodige zaden uit; toen bleek dat *Heptacodium* via stek goed te vermeerderen was. In 1983 kreeg L.J. IJssink, directeur van Darthuizer Boomkwekerijen, bij een bezoek aan het National Arboretum vijf kleine plantjes mee naar Nederland. IJssink was niet erg enthousiast over zijn geschenk, wist niet wat het was en kon er in de botanische boekwerken ook niets over vinden. Dr. Piet de Jong achterhaalde de benodigde informatie en kreeg in 1985 een exemplaar mee voor in het Gimborn Arboretum, waar de boom nog altijd te bewonderen valt als een van de eerste lichten van deze species in Nederland. Na een uitgebreide studie door Chinese botanici in de jaren 80 van de vorige eeuw, werd in het boekwerk 'Flora of China 1990' na vergelijking van de twee verschillende species bepaald dat het toch slechts één soort betrof, en wel volgens de oudste beschrijving *Heptacodium miconioides*.

Na die vaststelling werd de species opgenomen in het Red Data Book van bedreigde diër- en plantensoorten in China en Mongolië en werd er een vermeerderingsprogramma opgestart, o.a. in Arnold's Arboretum en andere botanische tuinen die zaden of stekmateriaal toegezonden kregen.

Kenmerken

De hoofdpersoon in dit deel van het feuilleton is een grote meerstammige struik of kleine boom van de derde grootte, een meter of 8-9 dus, met een breed spreidende en schermvormige kroon. Heel bijzonder is dat de boom in cultuur hoger en groter wordt dan in zijn natuurlijk verspreidingsgebied.

Het geslacht *Heptacodium* is monotypisch; dat wil zeggen dat er maar één individu van bekend en beschreven is en dat is *Heptacodium miconioides*. De schors op de stam en/of de gesteltakken is in de jeugdfase glad en grijsgroen van kleur. Op oudere leeftijd verkleurt dit naar geelbruin tot licht roodbruin; hij wordt dan afschilferend in lange smalle schorsvezels, net als bij o.a. de oudere neven en nichten *Kolkwitzia* en *Leysisteria*. Deze stammen geven de species een decoratief beeld in de winterperiode.



Heptacodium in bloei.



Miconia theizans

Heel bijzonder is dat de boom in cultuur **hoger en groter** wordt dan in zijn natuurlijk verspreidings-gebied

Binnen de systematische indeling van het *Regnum Vegetabile* – het Plantenrijk – behoort het geslacht *Heptacodium* tot de orde van de *Dipsacales*, daarbinnen tot de familie van de *Caprifoliaceae*, de kamperfoeliefamilie, en vervolgens tot de onderfamilie van de *Caprifolioideae*, met voor de meesten onder u bekende geslachten als *Symphoricarpus*, *Kolkwitzia* en *Lonicera*, wat minder bekende species als *Leycesteria* en *Heptacodium*, en de ook voor u (neem ik in alle onschuld aan) zeer onbekende en bijzondere geslachten *Devendraea* en *Triosteum*.

Caprifoliaceae is een grote familie met meer dan 860 soorten, verdeeld over 42 geslachten, die voornamelijk voorkomen op het noordelijk halfrond. Er zijn er toch weer een paar tegen de draad in; die komen aan de andere kant van de evenaar voor in het Andes-gebergte in Zuid-Amerika. Enkele andere makers komen van nature voor in Maleisië. Het zijn voornamelijk klimplanten, lianen en een klein aantal struik- en boomvormers. *Heptacodium* is daar een van. Het natuurlijk verspreidingsgebied van de bijzondere species ligt in Centraal- en Oost-China, in de provincies Hupeh, Anhui en Zhejiang, waar deze species zeer sporadisch in het wild voorkomt, met name op berghellingen tot op ca. 900 m hoogte. Vanwege deze grote zeldzaamheid zijn de bomen door de Chinese wetgeving zwaar beschermd als bedreigde soort in China en Mongolië.

De bladeren zijn tegenoverstaand en langwerpig eirond, 9 tot 16 cm lang en 3,5 tot 8 cm breed. Het blad is vrijwel gaafrandig met een ietwat golvende bladrand, middengroen tot donkergroen van kleur, met een zijdeglanzende oppervlak. Het blad heeft een lang toegespitste top en een licht hartvormige bladvoet. Het blad bezit – en dat is heel bijzonder – drie evenwijdig lopende nerven vanuit de bladvoet met aansluiting aan een korte, tot 10 mm lange en licht geknikte bladsteel. De twee evenwijdige nerven aan de hoofdnerf lopen niet tot aan de bladrand door. Deze bijzondere nervatuur is zeer kenmerkend voor de vertegenwoordigers van de tropische plantenfamilie *Melastomataceae*, waarmee de species niet verwant is, maar wel sterke gelijkenis vertoont. De nerven zijn vaak iets roodachtig geaderd en bij kou vouwen de bladranden omhoog. Zoals boven reeds gemeld lijken ook de bloemen van *Heptacodium* op een vertegenwoordiger van deze tropische familie, het geslacht *Miconia*. Deze makker komt van nature voor in de subtropische en tropische klimaatzones van Midden- en Zuid-Amerika. Het geslacht kent maar liefst 1057 bekende soorten. Een bijzonder kenmerk van veel species is het blad, waarbij een tweede bladrand door de rondgaande nerven parallel aan de werkelijke bladrand loopt. Zie de bijgevoegde foto van *Miconia calvescens* om het fenomeen te aanschouwen. Het blad van *Heptacodium* heeft deze 'dubbele rand' niet. Helaas, de bladgelijkenis gaat op voor een andere soort binnen het enorme geslacht, namelijk *Miconia theizans*.

De bloeiwijze van deze mooie 'Chinees' is een beleving op zich. De bloemen verschijnen in september en blijven hangen tot diep in de herfst of het begin van de winter. Deze bloemen geuren ook nog eens

heerlijk zoet. De bloemen verschijnen in de top van de twijg en in de oksels van alle bladeren; ook de zijscheuten worden aan het einde afgesloten door een bloemhoofdje. Door deze kransvormige bloemopbouw ontstaat een soort losse bloemtuil of bloempluim met bloemhoofdjes. De eindstandige hoofdjes bestaan uit een krans van zes of meer bloemen, met daaronder trossen met één tot vier, vijf of zes bloemen. Iedere krans wordt omgeven door een omwindsel, waarvan de binnenste bladeren onderling vergroeid zijn waardoor een soort cupje ontstaat.

De bloemen zitten op een kort bloemsteeltje, de kelk is vijflobbig, paarsrood tot rood van kleur, na de bloei uitgroeiend en hij blijft lang aanwezig. De buisbloem met kroonslippen is ook vijflobbig en helderwit van kleur. De bloem bezit vijf tot zeven witte helmdraden met bruingele helmhokjes. De goed herkenbare stempel is halfrood en groen van kleur. De vruchten zijn 7 tot 10 mm lange en 3 mm brede langwerpige doosvruchten, eerst groen van kleur, bij rijping glanzend rood-roze tot purperrood en omgeven door de bovengenoemde paarsrode bloemkelk.

Darthuizer

Het geslacht *Heptacodium* is in 1988 in Nederland in cultuur gebracht door Darthuizer Boomkwekerijen in Leersum. Zo werd het van een totaal onbekende species tot een heden ten dage redelijk beschikbare makker, als struikvorm, meerstammige boom en ook hoogstam.

Dat komt vooral door de zeer prettige eigenschappen van het geslacht. Het is een boom met een hoge sierwaarde door de zeer fraaie en heerlijk geurende bloeiwijze, de paarse vruchten en het schitterende donkergroene blad met de drie licht-

rode bijzondere nerven. Het is een goede drachtboom voor bijen en andere gevleugelde vrienden, met een goede winterhardheid; deze species kan ook zeer goed tegen droogte. Voor de boomkwekerijsector is het ook een zeer plezierig geslacht, want je kunt hem makkelijk vermeerderen door middel van zomerstek.

Groet,



DGA Mauritz Adviseurs & Taxateurs BV.



Be social

Scan of ga naar:

www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-7344